

HORVÁTH GYULA:

AZ ARANYINGESEKTŐL A SINARQUISTÁKIG
(A mexikói jobboldal a népfrontperiódusban.)

A gazdasági világválság hatására 1929-től a mexikói burzsoázia és korábbi szövetségei (a reformista vezetésű munkásság és parasztság) közötti viszony megromlott¹. A nehéz gazdasági helyzetben a burzsoázia egy része a válság terheit teljes mértékben a dolgozókra kívánta hárítani. A gazdasági nehézségek növekedésével a szervezett munkásság egyre nagyobb csoportjai fordultak szembe a reformista vezetőkkel és a kormánnyal. Egyes burzsoá körök nyíltan beszéltek a földreform leállításáról. Ez viszont az agrármélességet szakította volna ki a szövetségesek táborából. A gazdasági válság két csoportra osztotta a burzsoáziát. Az egyik a Calles ex-elnök (1924–28) vezette csoport, amelyhez a forradalom során és utána meggazdagodott politikusok, katonatisztek tartoztak. Osztálytartalmát tekintve, a nagybirtok, a külföldi tőkével kapcsolatban lévő ipari és banktőke állt mögötte. A másik csoportban a vezető szerepet a nemzeti burzsoázia Lázaro Cárdenas mögé felsorakozó, a belső piacot növelni szándékozó progresszív képviselői játszották. Számukra a továbbfejlődés (és egyben az egész mexikói tőkés fejlődés) gátját jelenti egyfelől a földreform leállítása, ezzel együtt a belső piac befagyasztása, másfelől a külföldi tőke fokozódó jelenléte. Szerintük a gazdasági válság nemcsak felszínre hozta a gazdasági okokkal magyarázható társadalmi problémákat, amelyeket a forradalom után nem tudtak megoldani, hanem el is mélyítette őket. Megoldásukat nem lehet halogatni, mert ez – szerintük – új forradalom veszélyével jár. Ezért keresni kell azokat a megoldásokat, amelyek biztosítják a további tőkés fejlődést és egyben meggátolják a néptömegek önálló forradalmi fellépését. E kettős feladatot intenzív, széleskörű reformok végrehajtásával, az alkotmány adta lehetőségek kihasználásával vélték megoldhatónak. E javasolt reformok középpontjában a földreform radikális folytatása, a nemzeti kincsek (főleg az olaj) és a hazai ipar védelme állt. Ezért Cárdenas programjának (és később politikájának) a gyakorlatban erős antiimperialista töltete lett. A program végrehajtása azonban megkívánta a korábbi szövetség helyreállítását. A jelentős önerőre szert tett, radikalizálódott munkássággal való szövetséghez új alapok kellettek. Ezeket az új alapokat teremtette meg az antiimperialista népfrontgondolat megjelenése Mexikóban. Latin-Amerikában egyedülálló módon Mexikóban

olyan helyzet jött létre, amelyben a népfrontpolitika jegyében a baloldal fő erői a Kommunista Párt (Partido Comunista Mexicano – PCM), a Mexikó Dolgozóinak Szövetsége (Confederación de Trabajadores de México – CTM) nevű szakszervezeti központ, a Parasztok Nemzeti Konföderációja (Confederación Nacional Campesina – CNC) együttműködtek a nemzeti burzsoázia baloldali szárnyát képviselő Cárdenas kormánnyal. (Cárdenas 1934–1940 között volt elnök) Mivel az együttműködés alapja az 1917-es polgári demokratikus alkotmány védelme volt, a kormány eltűrte a munkásmozgalom viszonylagos önállóságát, nem lépett fel a sztrájkoló munkások ellen. A szervezett munkásság viszont segítséget nyújtott a kormánynak a jobboldal elleni harcban.

A jobboldalt a tárgyalt időszakban a burzsoázia Calles ex-elnök köré tömörült csoportja, a még meglévő latifundisták, utóbbiak által szervezett, ún. fehér gárdák (guardias blancas), az alkotmányellenes tevékenységét ismét felújító egyház, az általa támogatott fegyveres osztagok, a „valási” gerillák, a különböző kisebb fasiszta csoportok és a sinarquista mozgalom képviselték. A munkásmozgalom fellendülésétől, a földreform kiterjesztésétől, néhány külföldi vállalat államosításától megrettent jobboldal a „kommunizmus bevezetésével” vádolta a kormányt. Az egymással is néha szembenálló jobboldali szervezetek jelentősebb tömegbázissal nem rendelkeztek. Potenciálisan a nagy tömegbázisra szert tett fasiszta, ún. sinarquista mozgalom jelenthette a legnagyobb veszélyt a kormány számára.

A jobboldali csoportok fellépése

A szakszervezeti központ Nemzeti Bizottsága szerint 1937-ben a mexikói forradalmat, a proletariátust és a jelenlegi kormányt fenyegető ellenségek: 1. az imperialista burzsoázia, 2. a katolikus egyház, 3. a mexikóiakból álló tipikusan fasiszta csoportok, 4. a spanyol és német származásúakból álló fasiszta csoportok. Majd megjegyzi, hogy „a Mexikóban élő spanyolok és németek abszolút többsége fasiszta”², – akik Francót támogatják. (A hivatalos Mexikó fegyverrel, önkéntesekkel segítette a spanyol köztársaságiakat. A baloldal egységesen felsorakozott a kormány mellett a Spanyol Köztársaság védelmében.) A Mexikóban élő kis létszámú spanyolok és németek kis fasiszta csoportocskái – amelyeknek tevékenysége kimerült Franco és Hitler tetteinek dicsőítésében – nem jelentettek komoly erőt a mexikói jobboldalon belül. (Nem úgy, mint pl. Brazíliában,

ahol az ott élő igen nagyszámú, egy millió főt kitevő, német telepes alkotta a brazil fasiszta mozgalom, az integralisták gerincét.)³

A mexikói jobboldalnak a sinarquista mozgalom kialakulása előtt két fő, de egymással szervezetenként nem kapcsolódó ereje volt: a kisebb és egymástól szintén többé-kevésbé függetlenül tevékenykedő mexikói tagságú, „fasiszta” csoportok és az egyház. A korabeli mexikói baloldal (elsősorban a CTM és a PCM) fasisztának nevezett szinte minden, a Cárdenas kormánytól jobbra álló politikai mozgalmat, pártot, csoportosulást. Ezek a csoportosulások azonban nem dolgoztak ki a fasiszta mozgalmakra jellemző ideológiát, csupán a kormány által folytatott politika egyes oldalait (pl.: a sztrájkok támogatása, a kollektív földhözjuttatások, a PCM legalizálása, államosítások, stb.) támadták. A városi középrétegek egyes csoportjaira támaszkodó csoportosulások nem rendelkeztek tömegbázissal, nem fejlődtek tömegpárttá. Néhány esetben a hadsereg egyes tisztjeire számíthattak, de a hadsereg és a tisztikar döntő többsége nyíltan kiállt a kormány mellett. Cárdenas (aki maga is tábornok volt) ügyes politikai húzással a hadsereget beépítette az újjáalakított hivatalos pártba. A Mexikói Forradalom Pártja (Partido de la Revolución Mexicana – PRM), amelynek megalakítását a népfrontgondolat inspirálta, négy szektorú párt lett. A CTM-en és a CNC-n keresztül a szervezett munkásság és a parasztság beépült a forradalom után kialakult rendszer mechanizmusába. A PRM a nemzeti burzsoázia vezetése alatt álló, „populista” párt volt, amelynek, az említett szervezett munkásságon és parasztságon kívül, egy-egy szektorát a burzsoázia, illetve a hadsereg alkotta. Cárdenas alatt a hadsereg létszáma a korábbi 75 ezerről 55 ezerre csökkent. A megbízhatatlannak tartott tisztektől nem rendeletekkel, hanem más módszerrel szabadult meg. Pl.: elrendelte, hogy a tiszteknek szakmai tesztekkel kell kitölteni. Aki nem felelt meg, az magasszintű kiképzésre ment, amelyről sokan „lemorzsolódtak”. Ez utóbbiak kérhették nyugdíjazásukat. A szolgálati időt 35 évről 25 évre szállította le. A felszabadult tiszti állásokat vagy törölték, vagy fiatal kormányhű tisztekkel töltötték be. Ilymódon a hadseregből kiszorult tisztek egy része ugyan támogatott olyan jobboldali csoportosulásokat, mint a Forradalom Veteránjainak Szövetsége (Unión de Veteranos de la Revolución), vagy a Nacionalista Szociális Akció (Acción Social Nacionalista), de nem tudták a hadsereg támogatását megszerezni.

A jobboldali csoportosulások többsége nacionalista voltát hangoztatva és az általuk „nemzetárulónak”, „kommunistának” nevezett kormánnyal szemben a „mexikói nemzet érdekében” kívánt fellépni. (Pl. a Forradalmi Nacionalista Akció, a F fiatal Nacionalisták, a Nacionalista Mexikói

Szövetség, a Nacionalista Civil Akció, stb. nevű csoportok.) Aktivitásuk főként propagandatevékenységre korlátozódott. Propagandájukban a „kommunista kormány”, az orosz befolyás”, a CTM és a PCM ellen léptek fel⁴.

A jobboldali csoportok önmagukban nem jelentettek veszélyt a kormány számára. Jelentőségük akkor nőtt meg, amikor törekvésük találkozott egyes, a külföldi tőkével szoros kapcsolatot tartó finánc-tőkés körök érdekével. Ezt bizonyítja pl. az 1936-os februári monterrey-i „tőkés sztrájk”. Monterrey (Nuevo León állam) a legerősebb finánc-tőkés csoportok székhelye volt. A sztrájkhullám nem kímélte a monterrey-i tőkések üzemeit sem. Válaszként a monterrey-i tőkések bezárták üzemeiket. A „kommunista kormány” elleni jelszóval fellépő gyártulajdonosok könnyen megnyerték a hivatalos, ún. szocialista oktatással⁵ szemben álló katolikus, nacionalista középrétegeket (és szervezett nacionalista csoportokat) a kommunizmus terjedése elleni harc ürügyén végrehajtott, kormányellenes politikai támadáshoz. A monterrey-i „tőkés sztrájkjal” a kormánypolitika és a „kommunista szakszervezetek” elleni tüntetéssel kezdődő megmozdulásnak, a jobboldal terve szerint, országos méretűvé kellett volna fejlődnie⁶. A kormánypolitika elleni tüntetés nacionalista jelszavakkal támadta a „kommunista kormányt”⁷, de éle közvetlenül a szakszervezetek és az alakulóban lévő új osztályharcos szakszervezeti központ (a CTM) ellen irányult.

Cárdenas gyors, a hadsereget és a szakszervezeteket egyaránt mozgósító fellépése véget vetett a „tőkés sztrájkknak” és megakadályozta, hogy a monterrey-i események országos kormányellenes megmozdulásba csapjanak át.

A monterrey-i események egyik következménye az volt, hogy Cárdenas 1936 áprilisában száműzte Mexikóból a külföldi és hazai finánc-tőkésekkel és egyes jobboldali szervezetekkel szoros kapcsolatot tartó exelnököt, Callest⁸. Ezáltal a jobboldal elvesztette egyik vezéralakját. Monterrey másik legfontosabb következménye a CTM megalakulása volt. A CTM, a mexikói szervezett munkások döntő többségét (600 ezer tagot) számláló erős, a kormánytól független, de annak antiimperialista külpolitikáját (a spanyol köztársaságiak támogatása, az olajkitermelés államosítása) és reformpolitikáját (agrárreform, hadseregreform, politikai intézmények reformja, stb.) támogató baloldali szakszervezeti központ a jobboldal állandó céltáblája volt. A CTM vezetőségében jelentős képviselő jutott a PCM-nek. A CTM alapszabálya⁹ kimondta, hogy a „mexikói proletariátus a tőkés rend teljes felszámolásáért harcol”... „elismeri a munkásság és a parasztság harcának nemzetközi jellegét és a szocializmusért

folytatott harcát”, s a „nemzetközi szolidaritás” alapján a lehető legszorosabb kapcsolatra törekszik más országok proletárszervezeteivel. Felhasználja mindazokat az eszközöket, amelyeket a magasabb fokú szervezethez biztosít számára. Pl.: a „forradalmi általános sztrájkot”, a proletariátus érdekében foganatosított „erőt”, a „szolidaritást”. A „nemzetközi jelleg”, a „nemzetközi szolidaritás” nyílt kimondása újfent csatasorba állította a jobboldali erőket, amelyeket Cárdenas erőteljes monterrey-i fellépése ideiglenesen visszavonulásra készített.

A Középosztály Konfederációja (Confederación de Clase Media) nevű – az egyházi körökkel szoros kapcsolatot tartó szervezet (amely a városi kispolgárság vallásos köreire támaszkodott) – volt az egyik leghangosabb a „kommunizmus” elleni küzdelemben. Cárdenashoz intézett levelükben így írnak: „energikus szankciókat követelünk a kommunisták és azok ellen, (a CTM-re gondolnak, H. Gy.) akik külföldi segítséget kapnak ahhoz, hogy Hazánkban széthúzást szítsanak”¹⁰. A nacionalista csoportok újra röplapokkal árasztják el az országot, amelyekben a baloldalt „a kommunizmus ügynökének” állítják be, akiknek az a céljuk, hogy „kirabolják a templomokat, a bankokat”, „az aranyat kiviszik az országból, hogy zsidó bankokba helyezték el.”¹¹ Ezzel új vonással bővült a jobboldali propaganda, az antiszemitizmussal, bár ez utóbbi nem vált olyan markáns jellegűvé, mint az európai fasiszta ideológiában, azaz nem vezetett antiszemita fajelmélet kidolgozásához. Az antiszemitizmus főként propagandaszólamok síkján követhető nyomon Mexikóban.

Az aranyingesek

Az említett jobboldali nacionalista csoportok közös jellemzője (az egységes ideológia, a tömegbázis hiánya, a gyenge szervezetségi fok mellett), hogy nem rendelkeztek fegyveres rohamosztaggal. Ez utóbbival csak a Mexikói Forradalmi Akció (Acción Revolucionaria Mexicana – ARM) rendelkezett. Az ARM, amelynek közkeletű neve „az aranyingesek” (Comisas Doradas) volt, már a harmincas évek elején megszerveződött, de nagyobb aktivitást 1935–1936-ban fejtett ki.¹²

Az ARM sem rendelkezett kidolgozott ideológiával, sőt jelentősebb propagandakampányt sem fejtett ki. Általában csatlakozott más jobboldali szervezetek propagandájához. Az ARM a mexikói forradalom jobboldali tradícióiért harcolt, pl.: magántulajdon (különösen falun), „külföldi ideológiák” ellen, egy általuk nem körvonalazott mexikói forradalom ideológiája nevében. Élesen kommunista ellenes mozgalom volt.

Viszonylag jelentős (dokumentumokban nem ellenőrizhető létszámú) fegyveres rohamosztagokkal is rendelkezett. A rohamosztagok vagy lőfegyverrel, vagy botokkal, késekkel voltak felszerelve és a sztrájkoló, vagy tüntető munkások – főként a CTM, vagy a PCM szervezetei, tagjai ellen – vetették be őket.

1935–1936-ban már kisebb csaták zajlottak le a sztrájkoló, tüntető munkások és a doradók között. A legnagyobb méretű (több halottat, sebesültet követelő) összetűzésre 1935. november 20-án, a nemzeti ünnepen került sor, amikor a kommunisták vezetésével a munkások ezrei támadtak a provokatív „díszszemlét” tartó doradókra, válaszul az addigi atrocitásokra.¹³

A doradók igen aktívak voltak 1936 februárjában Monterreyben. Nuevo León állam kormányzójának Cárdenashoz írott jelentéséből kitűnik, hogy a nacionalista mozgalmak is jelentős mértékben támaszkodtak a doradók militarizmusára, akik a kormány és a munkásszervezetek nyílt ellenségének vallották magukat. A kormányzó kéri az elnököt, hogy „a legenergiusabban járjon el az említett elemek ellen”.¹⁴ Cárdenas 1936-ban rendelettel betiltotta az ARM-ot, vezetőjét száműzte Mexikóból.

A „vallási gerillák”

1935 és 1937 között még egy fegyveres ellenzéke volt a rendszernek: az egyház által közvetve támogatott fegyveres gerillaszervezet: a Fel szabadító Népi Hadsereg.

A több történész által második cristero felkelésnek¹⁵ nevezett, 1935–1937 között lezajlott egyház–állam konfliktus közvetlen oka a szocialista oktatás volt. A városi katolikus középrétegekre támaszkodó, az egyház felső vezetésével szoros kapcsolatot tartó civil szervezet, a Szabadság Védelmének Nemzeti Ligája (Liga Nacional Defensora de la Libertad – LNDL) koordinálta a civil és a katonai akciókat a kormány ellen általában és a 3. törvénycikk ellen különösen. Az LNDL igen kiterjedt propagandatevékenységet folytatott. Számtalan röplapjában, újságjában (pl.: Reconquista, Boletín de Guerra, El Guerillero, Pro-Patria, La Lucha, La Trincherá, stb.) a szocialista oktatás és a szocializmus elleni nyílt ellenállásra szólított fel: „Ha ön katolikus, ... önnek tilos elküldeni gyermekét a szocialista iskolába, mert a 3. cikkely kötelezővé teszi a szocialista oktatást, a szocializmust pedig a pápák elítélik”.¹⁶ „Azokat a szülőket, akiknek a gyermeke ilyen iskolába jár, figyelmeztetjük, hogy halálos bűnt kö-

vetnek el, és nem kapnak addig feloldozást, amíg ki nem veszik gyermekeiket.”¹⁷

A mexikói katolikus érsek, aki az USA-ban Texasban élt száműzésben, egyik pásztorlevelében az alábbiakban fejti ki az egyház álláspontját: „Három fő dolog nyugtalanít bennünket: az ateista liberális alkotmány, amelyet a mexikóiak egy kis csoportja oktrojált a túlnyomó többségre, a demokratikus rendszer, amely a gyakorlatban csak mítosz a nép számára, és az a határozott segítség, amelyet Észak-Amerika nyújt a mexikói forradalmároknak. Ha ezeket a dolgokat orvosolni akarjuk, szükséges, hogy egy új, valóban nemzeti alkotmány szülessen, vagy a mostaniról le kell fejtteni minden szektarianizmust”... „a kommunizmus veszélye közeleli és csak minden jó mexikói határozott, állandó akciója mentheti meg szerencsétlen hazánkat”... „Ami az erőszak használatát, fegyver használatát illeti, sem a püspöki karnak, sem az egyháznak nem kell beleavatkozni, előmozdítva, vagy megtiltva azt”.¹⁸

Az LNDL-nek ez a nyilatkozata szabad kezet adott egyrészt a propagandához, másrészt a fegyveres felkelés szervezéséhez. Az egyház felső vezetősége számára pedig megtartotta a kompromisszum lehetőségét és a nagyobb mozgásszabadságot. Még egy hónap sem telt el, Leopoldó Ruiz érsek nyilatkozata óta, amikor az LNDL kiáltványában a mexikói „hazafiakhoz” fordul, hogy a „Vallás, a Család és a Tulajdon” védelmében újra szerveződjenek a Civil Hadsereg egységei. Bár hangsúlyozzák, hogy „teljes mértékben civil védelemről” van szó, és hogy a püspökök nem katonai (a cristero alatt papok is harcoltak – H. Gy.), csak „jelki vezetők”.¹⁹ Tíz nap múlva már fegyveres felkelők tevékenységéről ad számot az LNDL. Kis fegyveres csoportok (a legnagyobb 120 fős) működnek Puebla, Michoacán, Morelos, Guerrero, Aguascalientes, Zacatecas államokban.²⁰ Ezek közül több állam a cristero alatt is harcok színtere volt. Valószínű, korábbi cristerókat is sikerült mobilizálniuk. A fegyveres felkelés méretei nem voltak nagyok. A kormány nem mozgósította ellenük a hadsereget. Helyi rendőri erők és agraristák²¹ vették fel a harcot. A Felszabadító Népi Hadsereg létszáma az egyik dokumentum szerint hatezer fő volt. Gerilla hadviselést folytatott Querétaro, Jalisco, Zacatecas, Colima, Michoacán, Guanajuato, Puebla, Morelos, Veracruz államokban. A fegyver három forrásból származott: 1. az USA-ban élő mexikóiak közötti gyűjtésből, 2. a hadsereg megvert egységeitől, 3. az egész országban azoktól, akik hívei a mozgalomnak.²² A gerillák döntő többsége paraszt volt, akik még nem részesedtek a földreformból, vagy egyszerűen az egyház, illetve az LNDL által fanatizált egyének voltak. Ott, ahol a földreform elérte a

vidéket, a kormány által preferált ejidó²³ helyett a magántulajdont állították követendő példának: „Nem kívánjuk elvenni az ejidót az agraristák-tól, ellenkezőleg, azt akarjuk, hogy az ejidók váljanak a parasztok abszolút magántulajdonává”.²⁴ A kormány nem akart még egy cristerót. Nem kívánt vallásellenes kampányt kezdeni, helyette a földreform gyorsítását, az agraristák további fegyverrel való ellátását szorgalmazta.²⁵ Ez katonapolitikailag is helyes lépés volt, ugyanis a terepismerettel rendelkező gerilla ellen a szintén terepismerettel rendelkező agrarista eredményesebben harcolt, mint a nehezebben mozgó, helyi ismerettel nem rendelkező hadsereg. A frissen kapott földet az agraristák minden eszközzel megvédték. A felgyorsult földreform azzal is járt, hogy eldugult a gerillák utánpótlási bázisa. A már említett római keltezésű levél megállapítja az objektív tény: „A Felszabadító Népi Hadseregtől a jelenleginél nagyobb hatékonyságot nem lehet elvárni”. Bár az LNDL kiadványainak többsége még harci sikerekről számol be 1936-ban, a La Trinchera már keserűen írja: „Sok egyén (aggályoskodó az egyik, félnék a másik, egoista és gyáva a harmadik) mindenfajta érveléssel áll elő, hogy ne segítse a fegyveres mozgalmat...”²⁶

Ahogy nehezedett a Felszabadító Népi Hadsereg objektív és szubjektív helyzete, úgy radikalizálódtak egyes csoportjai. Zacatecas államban például Padoza önjelölt „tábornok”, a helyi katonai parancsnok kijelenti, hogy a Felszabadító Népi Hadsereg „inkább ezer tanárt feláldoz, mintsem ezek megrontsák az öt millió gyermeket, köztük saját fiainkat”.²⁷

1937. január 1-én tűzharcban meghalt a Felszabadító Népi Hadsereg főparancsnoka, Lauro Rocha. 1937 márciusában XI. Pius pápa apostoli levélben figyelmezteti a mexikói püspöki kart, hogy hozzá kell járulniuk a súlyos társadalmi kérdések megoldásához, de el kell kerülni az erőszakot. „Ha valóban szeretitek a munkást, anyagi és vallási segítséget adjatok neki” – olvasható az apostoli levélben.²⁸ A pápa a megegyezést sürgette, abban a reményben, hogy ez a kormánynak is érdeke, és látva az ellenállás kudarcát, attól tartott, – egyébként joggal²⁹ – hogy egy mélyebb konfliktus esetén az egyház fog többet veszteni. A pápai levél után az egyház magára hagyta az LNDL-t és a kormánnyal kötött „hallgatolagos” kompromisszumot. Lemondva a nyílt harcról, elfogadta a status quot, cserébe a kormány levette a napirendről az egyházi kérdést. (Bár a szocialista oktatáshoz ragaszkodtak, nem gördítettek az egyház elé akadályt az istentiszteletek, vallási ceremóniák megtartásában.) Amint az LNDL magára maradt, a fegyveres harc is elsovadt 1937-ben. Egyes kisebb egységek még tevékenykedtek távoleső hegyvidékeken, de sem az egyház, sem az LNDL már nem bátorította a felkelőket. Ennek ellenére, voltak egyházi és

világi vezetők, akik nem fogadták el a *modus vivendi*-t. Az LNDL és a már csak maradványaiban létező Felszabadító Népi Hadsereg szélsőséges képviselői újra akarták szervezni az ellenállást. Bár ez nem sikerült, érdemes elemezni kiáltványukat,³⁰ mivel képet kapunk az említett szervezetek radikális magjának politikai céljairól. Szerintük a Cárdenas-kormányt egy ideiglenes kormánynak kell felváltani, amely „megvalósítja a nemzeti diktatúrát, azaz betiltatja az összes politikai pártot, a kongresszust és minden politikai szervezetet”. Addig is folytatni kell a harcot — írják a kiáltványban. A hadsereg főparancsnokának joga lenne a minisztereket kinevezni, amíg ideiglenes kormány lenne uralmon. Az állam visszaadná az egyháznak 1914 után elvett javait és az egyházzal harmóniában együttműködve tevékenykedne. Itt gyakorlatilag egy jobboldali katonai diktatúra képét rajzolták meg. A Cárdenas-kormány ellenes erők elemzése során felmerül a kérdés, miért nem egyesítette erőit a jobboldal és az egyház. Egyszerűen azért nem, mert lehetetlen volt egyeztetni ideológiájuk alapját, azt a tényt, hogy a jobboldal az 1910–1917-es forradalom igazi folytatójának tekintette magát (a „kommunistának” nevezett Cárdenas-kormányral és az azt támogató baloldallal szemben), az egyház viszont tagadta a forradalmat. A jobboldal nem egy szervezete, képviselője az egyház legmegrögzöttebb ellensége volt. (Pl.: Calles elnök alatt robbant ki a *cristero* felkelés!)

A Cárdenas-kormány és a baloldal ellen fellépő két fő erő, a politikai jobboldal és az egyház politikai törekvéseit, ideológiáját csak mozaikokban tudtuk megragadni, mivel nem rendelkeztek kidolgozott ideológiával. Többé-kevésbé kidolgozott ideológiával a politikai jobboldal legnagyobb tömegbázisra szert tett mozgalma, a *sinarquista* mozgalom rendelkezett, amely beépítette ideológiája rendszerébe a jobboldali szervezetek és az egyház politikai, ideológiai célkitűzéseinek jelentős részét. Így a jobboldali ideológiai mozaikok itt válnak viszonylag rendezett, egységes képpé. A *sinarquista* mozgalom a brazil *integralista* mozgalom mellett, Latin-Amerika legnagyobb tömegeket megmozgató fasiszta mozgalma volt.

A sinarquista mozgalom

A *sinarquista* mozgalom 1937. május 23-án alakult meg Guanajuato tagállam León városában. Létrejöttkor a Cárdenas-kormány és a baloldal ellen fellépő szélsőjobboldali csoportok egyikének tűnt, de hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy lényegesen több szélsőjobboldali elődjénél. Néhány év alatt igen jelentős tömegbázisra tudott szert tenni, erősen centra-

lizált mozgalommá vált, amely kitűnt a mozgalomban uralkodó fegyelemmel. A korábbi szélsőjobboldali és cristero nézeteknek a maga számára használható elveit adaptálni tudta egy viszonylag kidolgozott ideológiában.

A sinarquista mozgalom magáévá tette a szélsőjobboldal Cárdenas és a baloldal elleni jelszavait. (pl.: a felfokozott nacionalizmust) és a cristero felkelések (1926–29 és 1935–37) ideológiai alapját. A szélsőjobboldal többségétől azonban a kiindulópontban különbözött a sinarquista mozgalom. Amíg az előbbieket a forradalom termékének tartották magukat (és Cárdenast éppen azzal vádolták, hogy eltér a forradalom „igazi” célkitűzésétől), a sinarquisták tagadták a forradalmat. Mint ellenforradalmi, pontosabban, mint forradalom ellenes szervezet jött létre. Vállalták viszont a cristerók vallásosságát, felfokozott nacionalizmusát. A cristerók radikalizmusával szemben azonban – kezdetben – a békés eszközök híveiként léptek fel. A sinarquista mozgalom mindenekelőtt az agrárnépességhez fordult. A parasztság legszegényebb, legelesettebb rétegeiből toborzott tagságának növekedése meglepetés volt a kortársak számára. Bár pontos adatok nem állnak rendelkezésre, különböző becslések 500 ezer és egy millió közé teszi a sinarquisták létszámát.³¹

A sinarquisták levéltárában a tagösszeíró nyomtatványokon nyomon lehet követni a tagság foglalkozás szerinti összetételét. Ezekből is kiderül, hogy tagságának túlnyomó része paraszt (földnélküli napszámos, törpebirtokos, vagy ejidótag), egy kisebb része főleg falun élő kispolgár, kiskereskedő.³² Feltűnően kevés a munkás a sinarquisták sorai között, ezért a központ többször külön is kéri a tagállamok sinarquista vezetőit, hogy fordítsanak nagyobb gondot a munkásság szervezésére.³³ Ez ütközött egyébként a legnagyobb akadályba a PCM és a szakszervezetek igen aktív ellenállása miatt. „Ezen a területen a kommunista (PCM + CTM – H. Gy.) ideológia politikusai erősen ellenőrzik a munkásszervezeteket és keményen fellépnek a mieink ellen, kiűzve őket a szakszervezetekből” – panaszkodnak a helyi sinarquista vezetők.³⁴ A taglétszám növekedési üteme az agrárnépesség körében azonban töretlen volt (ennek okait később elemezzük), különösen a volt „cristero” tagállamokban, Querétárában, Guanajuatában, Zacatecasban, Jaliscóban.³⁵ A sinarquizmus hamarosan megjelent az USA déli államaiban is, ahol mexikói származásúak éltek. Különösen Texasban és Californiában talált jelentős tömegbázisra, ahol a sinarquisták száma elérte az 50.000 főt. A sinarquisták e két tagállamot elvesztett, de még visszaszerezhető területnek tekintették.³⁶

A mozgalom vezetése a városi és falusi középrétegek, főleg kispolgá-

rok kezében volt. Szigorúan centralizált hierarchikus szervezetet építettek ki. A mozgalom vezére, Salvador Abascal irányította az országos központot, a Nemzeti Bizottságot. Az egyes tagállamok élén a Területi Bizottságok álltak. Ezek irányították a városi, helyi bizottságok munkáját.

A mozgalom nem szűkölködött a kor fasiszta mozgalmaira jellemző külsőséges eszközökben. Nagyszabású demonstratív felvonulásokat rendezett. Ezeken a mexikói zászló mellett, a mozgalom zászlaját vitték (zöld alapszínben, fehér körben piros Mexikó-térkép). Díszszemlén a (fegyverforgatásban jártas) sinarquisták katonai rendben vonultak a díszszemlét könyökben mell előtt behajlított kézzel fogadó vezér(ek) előtt. A mozgalom jelszava: Haza–Igazság–Szabadság volt. A külsőségekből, a vezérelv átvételéből a kortársak kezdettől fogva fasiszta mozgalomnak, egyszerű kópiának tekintették a sinarquista mozgalmat. A fasiszta szervezetek fasiszta voltát azonban sokkal inkább ideológiájuk, politikájuk határozza meg, mint a külsőségek.

A sinarquizmus ideológiájának főbb elemei az alábbiak voltak: a (társadalmi) rend kérdése, a nacionalizmus, az antikommunizmus, a magántulajdon védelme, a katolicizmus és a forradalom ellenesség.

Maga a sinarquista szó is a rendet jelképezte. A sinarquisták szerint a forradalom, de különösen a Cárdenas-kormány, elszabadította a káoszt. Anarchia lett úrrá a társadalmon. Ezt bizonyítja – szerintük – a munkásmozgalom radikalizálása, amely a korábbi értékeket kérdőjelezi meg. A sztrájkok, (amelyek száma Cárdenas alatt ugrásszerűen nőtt) az anarchia egyik megnyilvánulása és forrása is. Ezért a sinarquisták az anarchiamentes társadalom, azaz a rend hívei: „Mi azért nevezünk magunkat sinarquistáknak, mert háborút üzentünk az anarchistáknak. Rendet a rendetlenséggel szemben!”³⁷ A sinarquia szó tehát (sin = nélkül)anarchia-nélküliséget jelent. A sinarquizmus, amelyet 1937 közepétől Nemzeti Sinarquista Szövetségnek (Unión Nacional Sinarquista – UNS) neveztek, „olyan társadalmat akar, amelyet egy törvényes (nem a forradalomból származó – H. Gy.) tekintély vezet, amely a nép demokratikus tevékenységéből fakad, és amely valóban garantálja a társadalmi rendet...”³⁸ „Visszautasítjuk a be nem avatkozó Államot, amely az egyéni egoizmus bástyája, de ugyanúgy visszautasítjuk a despoták tirannikus államát, amely a kormányok mindenoldalú beavatkozását biztosítja, amely felszívja az egyéni aktivitást, rabszolgává teszi az akaratot, és megöl minden magánkezdeményezést.”³⁹

Ideológiájuk egyik központi kérdése a nacionalizmus, a mexicanidad. „A sinarquista patriotizmus... ellenzi, hogy Mexikóban idegen szimbólumok legyenek... A sinarquismo mexikói mozgalom, amelyet a mexikóiak

számára alapítottak, és amely Mexikó naggyátételén fáradozott”. A sinarquista Mexikó „újjászületéséért” harcol, „a haza gazdasági és erkölcsi megmentéséért”. Ennek elérése áldozatba és erőfeszítésbe kerül.⁴⁰

Az UNS nacionalizmusának éle elsősorban a kommunizmus internacionalizmusa ellen irányult. (A kommunizmus mexikói képviselői közé sorolták a PCM-et, a Cárdenas-kormányt, a CTM-et): „Elítéljük a kommunista tendenciát, amely az összes országot egyetlen Köztársaságba kívánja tömöríteni. Fenntartjuk változatlanul nacionalista pozíciónkat és megvédjük Mexikó függetlenségét”.⁴¹

Ellene vannak az osztályharcnak: „Elítéljük az osztályharcot, amely a gazdaságot működésképtelenné teszi..., amely gyűlöletet szül a mexikóiak között”.⁴² „Ellene vagyunk annak a nemzetietlen és tendenciózus csoportosításnak, amely a mexikóiakat jobboldaliakra és baloldaliakra, forradalmárookra és reakciósokra osztja. Mexikó, megmentése érdekében, minden fiának állandó egységét kéri, és csak egyfajta megosztottság létezik: mexikóiak és mexikó-ellenesek”.⁴³ A megosztottság és az osztályharc elkerülését szolgálja, hogy a sinarquisták mozgalmat szerveztek, amelybe minden „jó” mexikói beléphet, amely a nemzet erőit egyesíti és nem megosztja, mint a pártok.⁴⁴

Az osztályharcból fakad a sztrájk, amely ellen a sinarquisták a rend nevében lépnek fel. A sztrájkok az infláció okai, így, ha az inflációt akarjuk megszüntetni – állították – akkor a sztrájkoknak kell elejét venni. Mivel a sztrájkokat a „szocialista szakszervezetek” szervezik, a harcot ezek ellen kell felvenni – olvasható az egyik sinarquista röplapban. Szerintük a „szocialista szakszervezetek” a munkásszervezetek deformált formája, amely a materializmust és az osztályharcot használja fel céljai eléréséhez. Ha pedig eléri ezt a célt – a kommunizmust – a munkást a szocialista Állam kaporintja kezei közé.⁴⁵

A sinarquizmus, amely elítéli az osztályharcot, „a tőke és a munka egységéért tevékenykedik, azért, hogy tisztességes és szoros együttműködésben, széles társadalmi igazságosság közepette fejtsék ki Mexikó számára hasznos tevékenységüket.”⁴⁶ A sinarquista szakszervezeti koncepció szerint, mindenkinek joga van belépni a szakszervezetbe – amely korporatív jellegű, és ez nem azt jelenti, hogy a munkás ellensége a tőkének, hanem csak azt, hogy visszautasítja az osztályharcot hirdető „szocialista szakszervezeteket” és „az osztályok közötti természetes kooperációt” választja.⁴⁷

Az UNS a magántulajdon mellett foglalt állást: „Hirdetjük a magántulajdonhoz való jogot és azt követeljük, hogy olyan lehetőségeket teremtsenek, amelyek közt lehetővé válik, hogy akik dolgoznak, könnyen hozzá

is jussanak. A kommunista jelszóval, 'minden proletár'... szemben a mienk: 'minden tulajdonos'... Úgy véljük, hogy nem a magántulajdon a baj, hanem hogy néhány kevésnek sok van belőle, míg a többség az élet fenntartásához is nélkülözi a legszükségesebbeket". „A sinarquizmus a tulajdonosok Országának” megeremtésén fáradozik⁴⁸

Különösen nagy súlyt fektetett az UNS a magántulajdon eszményének mélyítésére az agrárnépszerűség között. A falu és a földközösségek, az ejidók (amelyeket a kormány és a baloldal támogatott) helyett, magánföldtulajdont követeltek: „Ellenzünk egy kollektivizált Mexikót, amelyben a paraszt nem tulajdonosa a földnek... Ha kollektivizálják a földeket, akkor azok senkié sem lesznek, és az új patrónus, az Állam, sokkal erősebb és igazságtalanabb lesz”. „A mi mozgalmunk azt akarja, hogy minden paraszt valódi Tulajdonosa legyen parcellájának”.⁴⁹

A sinarquisták vállalták a cristero felkelések hagyományait. Katolicizmusuk nyílt és demonstratív volt. („Mi sinarquisták Istenért és Mexikóért tevékenykedünk”. „Ha kicsinynek, tehetetlennek és gyengének érzed magad, visszatér összes erőd, ha arra gondolsz, hogy Isten veled van és soha téged el nem hagy, ha képes vagy bízni benne”. A Hazán felül csak egy magasabbrendű van: az Isten”) A sinarquisták demonstratív módon léptek fel a szocialista oktatás ellen. Tüntetések, gyűlések szerveztek a szocialista oktatás eltörléséért. Cárdenashoz intézett levelekben, kiáltványokban követelték az alkotmány 3. pontjának felülvizsgálatát.⁵⁰

Külpolitikai kérdésben a sinarquisták igen óvatosak voltak. A fasiszta erők előretörése a harmincas évek végén, a világháború első éveinek fasiszta sikerei ellenére sem tartották tanácsosnak a fasiszta hatalmak melletti nyílt kiállást. Ez elsősorban a belső – a baloldal előretörésével fémjelzett – erőviszonyokkal, másfelől azzal magyarázható, hogy az USA sem nézte jó szemmel déli határain egy erősödő (és saját területeire is begyűrűző) fasiszta mozgalom kibontakozását.

Az UNS vezetősége az első éveket a mozgalom megerősítésére szánta, azzal a céllal, hogy a fasiszta hatalmak győzelmekor erős, fegyverforgatásra alkalmas, nagy tömegbázissal rendelkező erő álljon a mexikói szélsőjobboldal rendelkezésére, abban az esetben, ha a sinarquisták nem tudnak önálló vezető erővé szerveződni. A fentiek miatt, a sinarquista központ az alábbi szigorú utasítást küldte a területi vezetőkhez 1940-ben: „a nemzetközi helyzettel nem kell foglalkozni. Teljes és abszolút mértékben távol kell tartani magunkat az ilyen témáktól”.⁵¹ A Mexikót közvetlenül is érintő, „belsőnek” nyilvánítható külpolitikai kérdésekben azonban igen élesen foglaltak állást. Kiemelhetjük ezek közül a spanyol köztár-

saságiak támogatásának kérdését. A Cárdenas-kormány és a baloldal a polgárháború alatt igen sokoldalú segítségben részesítette a spanyol köztársaságiakat. Franco győzelme után megszakította Spanyolországgal a diplomáciai kapcsolatot és 100.000 spanyol menekültet fogadott be Mexikó. (Ezek döntő többsége a franciaországi koncentrációs táborokból menekült meg azért, hogy Mexikó letelepedési engedélyt biztosított.)⁵² A sinarquisták röplapjaikban, nyilatkozataikban demagóg szövegeket hangoztatva ítélték el a spanyol menekültek befogadását: „Mexikó munkásai, alkalmazottai és parasztjai nyomorúságosan élnek, azért, hogy több ezer vörös spanyolt segítsenek... akik azért nem maradhatnak Spanyolországban, mert a többség ellen lázadtak”. „Kenyeret és ruhát százezer vörös spanyolnak akkor, amikor mexikóiak milliói éheznek és félmeztelenek?”⁵³ A sinarquista ideológusok – nem elsősorban a mozgalom egyszerű tagjainak szánt – írásaikban ideológiailag két irányban támadtak. Nyíltan és durván a kommunizmust (főként a mexikói baloldalon keresztül) és – közvetve – az USA-t. Ez utóbbi esetében nem nyíltan beszéltek, hanem elítélték az angolszász imperializmust, amelynek főbb ideológiai alapja – a sinarquizmussal összeegyeztethetetlen – materializmus és protestantizmus.⁵⁴

A sinarquizmus ideológiájában – a cristeróktól eltérően – nem hirdetett radikalizmust (függetlenül attól, hogy „eltúrte” tagjai, alapszervezetei gyakorlati radikalizmusát, türelmetlenségét a baloddallal szemben). Több alapdokumentum is hangsúlyozza, hogy a sinarquizmus nem forradalmi irányzat. A kormány és a baloldal által magáénak vallott forradalom – a sinarquisták szerint nem hozott semmi változást; így Mexikó bajaira a forradalom nem lehet orvosság: „A diktatúrát (Porfirio Díaz diktatúrájáról van szó – H. Gy.) megdöntötték... A forradalom nem teljesítette ígéretét, a népet becsapták. A forradalom mozgásban van, mondják, de az az igazság, hogy ugyanaz a kép fogad ma is, mint 1910 előtt, csak a dátum változott. Ha ez egyáltalán mozgás, akkor visszafelé mozgás”. A sinarquizmus ideálját nem forradalom útján kívánja megvalósítani, mert minden forradalom erőszak és az erőszak magával hozza a szélsőségeket. „A mi mozgalmunk ideálunk győzelmét a béke útján keresi..., mozgalmunk a népet nem osztályokra, hanem jó és rossz hazafiakra osztja”.⁵⁵ A sinarquisták forradalomellenességének szerves részét alkotta a népfront tagadása. A forradalomellenesség talaján kétszeresen is népfrontellenesek voltak. Egyfelől azért, mert a népfront hordozó elemeit (PCM, szakszervezetek, baloldali nemzeti burzsoázia) a mexikói forradalom termékeinek tekintették, másfelől, mert úgy vélték, hogy a népfront célja egy új forra-

dalom megvívása. Ez utóbbit – szerintük – a Komintern irányítaná. A hivatalos párt 1938-as átalakításában a mexikói népfront megalósulását látta, ezért amikor a pártok elítélésére szólítja fel tagságát, akkor is fellép a népfront ellen.⁵⁶ A sinarquisták forradalomellenessége tehát kettős irányú volt: egyfelől a mozgalom nem radikális, másfelől (és az adott helyzetben ez lényegesen fontosabb) tagadja a forradalmat – amelyből a nemzeti burzsoáziának az 1930-as években hatalmon lévő balszárnya származik és amely lehetővé tette a munkás és paraszttömegeknek a nagyobb politikai mozgást. A sinarquizmus a tökéletes rend evolúcióját hirdette, amelyhez viszont szükség van az erős kezű kormányra. Mexikóban egy (szélső) jobboldali kormánynak, – mivel a hadsereg jelentős része hű volt a „forradalmi kormányokhoz” – nem volt olyan politikai tömegereje, amelyre számíthat egy jobboldali fordulat esetén. A sinarquisták ezt az űrt akarták – a megfelelő pillanatban – betölteni. A radikális reformokat megvalósító kormány, az erős és szervezett baloldal, a hadsereg lojalitása Mexikóban nem tett lehetővé egy spanyolországira emlékeztető fordulatot a népfront ellen. Így az autokratikus rendszer igényével és fasiszta ideológiájával fellépő mozgalom számára a legfontosabbá a kiválás taktikája vált. (A kiválás ugyanakkor gyors belső mozgalomépítő munkával járt együtt.) Azt a pillanatot várták, amikor a számukra kedvező külső feltételek (a fasiszta hatalmak győzelme a világháborúban) és belső lehetőségek (a burzsoázia jobboldali köreinek forradalomellenessége, gazdasági, politikai szükséglete megérlelik a jobboldali fordulatot) egybeesnek. Ebben a pillanatban a sinarquisták jelentették volna a jobboldali (fasiszta?) fordulat döntő politikai civil-katonai erejét. A sinarquista mozgalom ebben rejlt jelentőségét felismerték más szélsőjobboldali szervezetek és keresték a kapcsolatot a sinarquistákkal még akkor is, ha több (néha igen jelentős) kérdésben nem értettek velük egyet. Pl.: a doradók – akik a forradalmat elismerték, csak „helyes” irányba kívánták terelni – a kommunizmus elleni harcban (mint legfőbb feladatban) találták meg azt a kapcsolatot, amely „összeköti” a két mozgalmat. A doradók USA-ban száműzetésben élő vezetője az El Sinarquista laphoz írott nyílt levelében kifejti, hogy a betiltott doradók „minden akadály ellenére, teljes mértékben szervezetek... és hamarosan meg is mutatják a világnak erejüket és fegyvelmezett-ségüket... és mindenkiel együtt kívánunk működni a kommunizmus ellen”.⁵⁷

A sinarquisták 1938-ban önmagukban még nem jelentettek veszélyt a kormányra. A mozgalom veszélyessége abban rejlett, hogy az UNS csatlakozik a Cedillo tábornok vezette San Luis Potosí felkeléshez. Cedillo,

San Luis Potosí katonai vezetője felkelést szervezett az „egyre balra tartóbb kormány ellen”. Mivel a környező katonai körzetek parancsnokai hűek maradtak a kormányhoz, Cedillo csak a saját parancsnoksága alatt álló egységekre és az általa földhöz juttatott, mintegy 15–20.000 parasztra támaszkodhatott.⁵⁸ Cedillo — akit a baloldali kortársak Francóhoz hasonlítva „generalisszimusznak” neveztek⁵⁹ — semmilyen ideológiával vagy koncepcióval nem rendelkezett. A kortársak (jobb és baloldal egyaránt) szerint csupán a személyes hatalomvágy vitte Cedillót a felkelésbe. Az előkészítetlen, összehangolatlan felkelő egységek néhány nap alatt letették a fegyvert, miután a kormánycsapatok körülvették őket. A baloldal teljes támogatásáról biztosította a kormányt. Cedillo — aki korábban is kedvezményekben részesítette „területén” az egyházat — a vallásos parasztok segítségével bízott. Ez az a pont, ahol a sinarquisták találkozhattak volna Cedillóval. Egyes vélemények szerint, ez a találkozás azért maradt el, mert Cedillo túlságosan tudatlan volt ahhoz, hogy a mexikói politikai helyzetet (benne saját helyzetét) áttekintse. Véleményünk szerint, az alig egy éve megalakult, szervezetenként még nem teljesen kiépült sinarquista mozgalom nem kívánt elsietett lépést tenni. Már csak azért sem, mert korábban (a húszas évek végén) Cedillo volt a cristerók elleni kormánycsapatok egyik tábornoka és „pálfordulásában” nem bíztak, annak ellenére, hogy Mexikóban szokatlanul jó kapcsolatot épített ki az egyházzal. Figyelembe kell venni azt a tényt is, hogy a kormány igen gyorsan és határozottan reagált a felkelésre, így nem adott lehetőséget az esetleges összefogásra.

A Cedillo-felkelés ráirányította a kormány és a baloldal figyelmét a sinarquisták potenciális veszélyességére. A baloldal harca a sinarquisták ellen ez utóbbiak erősödésével párhuzamosan, mind élesebbé vált.

Ami a sinarquizmus tömegbázisát illeti, azt a baloldal vezetői helyesen határozták meg, hogy a legnyomorúságosabb, legelmaradottabb vallásos paraszti rétegekre támaszkodott, akik éhesek voltak és belefáradtak a „demokratizmusba”, akikhez nem ért el az agrárreform, vagy akik a föld magántulajdonát előnyben részesítették, szemben az ejidóval.⁶⁰ Toledano, a CTM vezetője szerint, a sinarquizmus a „keresztény rendet” kívánta vissza, így még a gyarmati korba tekintett vissza, tagadva Mexikó egész történetét. A sinarquista ideológiában a hispanizmus Franco győzelmével erősödött meg — írja Toledano, majd megismétli a baloldal véleményét az UNS-ról: a fasizmus ötödik hadosztálya Mexikóban.⁶¹ A CTM körlevelekben hívta fel a szervezett dolgozókat, hogy harcolni kell a sinarquista elvek és szervezetek ellen.⁶² Hasonlóan cselekedtek a PCM, az agraristák helyi szervezetei. 1938–1939-ben napirenden voltak az összetűzések a baloldali

erők és a sinarquisták között. 1937 és 1939 között 36 sinarquista vesz-tette életét az összecsapásokban.⁶³

A szenátusban és a képviselőházban a sinarquizmusnak erős ellen-zéke volt, amely 1941-ben Antisinarquista Bizottsággá alakult. Az An-tisinarquista Bizottság az UNS-t „fasiszta típusú mozgalomnak” tekin-tette, amely a mexikói forradalom ellensége. Kihasznlva a forradalom nehézségeit, a társadalom „legszegényebb és leginkább elmaradott réte-geiben” fejt ki hatását. A sinarquizmust a fasizmus, különösen a spanyol falangizmus „ötödik hadoszlopának” nevezte a bizottság.⁶⁴ A kormányt a földreform fokozására, az oktatás fejlesztésére, az antisinarquista propa-ganda szélesítésére hívta fel a bizottság.

Összegezésképpen megállapítható, hogy a sinarquista mozgalom ideológiájában és politikájában a vallási fegyveres mozgalmak (cristero I–II) és a mexikói szélsőjobboldal eszköztárából és ideológiájából merít-tett. Bár létrejöttének erős impulzust adott a francóista felkelés és általá-ban a fasizmus előretörése, mégsem tekinthető a sinarquista mozgalom az európai fasiszta mozgalmak egyszerű kópiájának. Mexikói talajon kelet-kezett, a mexikói sajátosságok határozták meg ideológiai, politikai, szer-vezeti kereteit, amelyek alapja a mexikói forradalom tagadása volt. Mexi-kóban a népfront előbb bontakozott ki, mint ahogy a fasiszta mozgalom kialakult. Ennek az volt az oka, hogy a népfront fő feladata az 1910–1917-es forradalmat továbbvívő, annak főbb célkitűzéseit strukturális reformokkal végrehajtani igyekvő antiimperialista lépéseket tevő kor-mány védelme volt egy jobboldali fordulattal szemben.

A fasiszta mozgalomnak így több összetevő együttes hatására le-hetett volna sikere. Ezek: a mexikói jobboldal összefogása, a fasizmus győzelme a világháborúban, az USA semlegessége egy fasiszta fordulattal szemben és legfőképpen a népfront veresége, vagy meggyengülése. E té-nyezők közül azonban egy sem realizálódott. A II. világháborúban a fa-siszta hatalmak vereséget szenvedtek. Az USA (különösen hadbalépése után) nem tűrt volna el egy fasiszta fordulatot Mexikóban. A mexikói jobboldal képtelen volt egységes frontot kialakítani. A forradalmat, ha jobbról is, de magukénak valló erők nem léphettek szövetségre a (végső soron őket is tagadó) sinarquistákkal. Az egyház a cristerókat és a sinar-quistákat támogatta, de szeretett volna kiegyezni a burzsoázia hatalmon lévő köreivel. Igen lényeges, hogy a mexikói jobboldal vezető gazdasági körei meg tudták találni a modus vivendit, az átalakított, így intézménye-sített (PRM) népfronttal, azaz politikai biztosítékot kaptak arra, hogy a mexikói politikai irányvonal nem tolódik annyira balra, hogy az a kapi-

talizmust veszélyezteti. Mivel a populista pártban a burzsoázia az egyébként jelentős önmozgással rendelkező munkás- és parasztmozgalmat ellenőrzése alá vonta és beépítette a politikai rendszerbe, nem volt szüksége jobboldali fordulatra. Véleményünk szerint, ez a fordulat különben is csak jobboldali lehetett volna (és nem fasiszta) még abban az esetben is, ha a sinarquisták segítségével történik. A brazil 1937-es fordulathoz, az Új Államhoz hasonló helyzet jött volna létre. Ugyanis a mexikói burzsoáziának mindenképpen figyelembe kell vennie az USA érdekeit (antifasizmusát), valamint azt a tényt, hogy saját „születése” is a polgári demokratikus forradalomhoz kötődött, amelynek alkotmánya – még jobboldali értelmezésben is – tág teret nyújtott a tőkés fejlődésnek (hiszen azt szolgálta!). Így nem volt érdeke túllépni az alkotmány adta kereteket. A jobboldal „csupán” erős, érdekeit közvetlenül megvalósító államalakulatot hozott volna létre. De ez csak a történész – talán nem is szerencsés – következtetése. A tény az, hogy a mexikói burzsoázia tehát megtalálta a forradalom levezetésének, saját további erősödésének, végső soron a kapitalizmus fenntartásának módját az *adott* keretek között, ezért nem volt szüksége sem fasiszta rendszerre, sem a fasiszta mozgalomra.

Jegyzetek

1. Jelen tanulmányban nem tárgyaljuk a mexikói népfrontot, mivel azt egy korábbi cikkünkben ismertettük. (Horváth Gyula: A mexikói munkásmozgalom és a népfrontpolitika 1935–1938. Párttörténeti Közlemények. 1981. 4. sz.) Jelen tanulmány szerves kiegészítője a népfrontról szóló cikknek, ugyanis, amíg az a baloldali erőket, ez a jobboldali erőket mutatja be. A munkásság, parasztság és burzsoázia szövetségéről a forradalomban és a konszolidáció alatt lásd: Horváth Gyula: A mexikói munkásmozgalom a forradalom és a strukturális reformok alatt (1910–1940). Tudományos Szocializmus füzetek. 75. sz. Budapest, Műv. Min. 1983.
2. CTM 1936–37. Informe de Comité Nacional.. México. 1938. 39–40.
3. Vö: Horváth Gyula.
4. Pl.: A Mexikói Nacionalista Akció és a Kolumbusz lovagjainak Tanácsa csoportok röplapjai. Archivo General de la Nación (AGN). Ramo: Presidentes (Cárdenas: 432.2) 184. sz. cs.
5. 1934 decemberében a mexikói képviselőház módosította az 1917-es alkotmány 3. cikkelyét, kimondva, hogy az oktatásnak szocialistának kell lenni. A szocialista oktatás hivatalos célja az oktatás tudományos alapokra helyezése, az egyházi oktatási monopólium megtörése volt. Marxizáló nyelvezettel megírt tankönyvek jelentek meg, amelyek az osztályharc szükségességét, a kapitalista rendszer embertelenségét hirdették. A szocialista oktatásnak (amelynek gyakorlati tartalma inkább szociálist jelentett) a cárdenista „mexikói szocializmus” tudati előkészíté-

- sében szántak szerepet. A szocialista oktatás ellen leginkább az egyház küzdött, amely gazdasági hatalma elvesztése után, ideológiai befolyását féltette. Vö: Horváth Gyula: A „szocialista oktatás” Mexikóban. (1934–1940) Tájékoztató. (A Művelődési Minisztérium Marxizmus–Leninizmus Oktatási Főosztályának kiadványa.) 1981. 4. sz.
6. Erről tanúskodnak a levéltári dokumentumok, amelyek az egyes jobboldali csoportok koordinációs tevékenységéről szólnak. (AGN) Ramo: Presidentes (Cárdenas: 432.2) 184. sz. cs.
 7. Nuevo León állam kormányzója Cárdenashoz írt (1936. márc. 6-i) levelében rámutat arra a paradoxonra, hogy a monterreyi tőkésék a nacionalizmusra hivatkoznak, amikor „többségükben külföldiek... hozzájuk csatlakoztak a szocialista oktatás ellenségei, az egyház képviselői... az agrárpolitika ellenzői, mindazok, akik ellenzik a kormány forradalmi ideológiáját”. AGN (Ramo: Cárdenas: 432. 2) 184. sz. cs.
 8. El Universal. 1936. április 11.
 9. Samul León (Szerk.): Clase obrera y dardenismo. Documentos I. n. (é. n.) 140.
 10. AGN Ramo: Presidentes (Cárdenas: 133.2) 21. sz. cs. 1936. dec. 7.
 11. AGN Ramo: Presidentes (Cárdenas: 542.22) 6. sz. cs. Különböző röplapok, különféle – már említett – nacionalista szervezetek aláírásával.
 12. A mexikói forradalom (1910 –1917) alatt Pancho Villa testőrsége viselt aranyozott inget, őket nevezte a köznyelv aranyosoknak = doradosoknak. Villa egyik volt tábornoka, Nicolas Rodriguez szervezte meg és vezette az ARM-t.
 13. Gilberto Bosques – Miguel Ángel Velasco – Heberto Castillo: Lázaro Cárdenas. México. 1975. 32.
 14. AGN Ramo: Presidentes (Cárdenas: 432.2.) 184. sz. cs.
 15. 1926-ban a Calles-kormány, az alkotmány érvényesítése ürügyén, csapást kívánt mérni a latifundistákat támogató egyházra. Több templomot bezáratott, néhány pap tevékenységét felfüggesztette. Az egyház által feltűzött parasztok – akik még nem részesedtek a földreform juttatásaiból – fegyverrel fordultak a kormány ellen. A harcot a cristerók egyházi zászlók alatt „Krisztus király” védelmében (Viva Cristo Rey!) vívták – innen a cristero elnevezés. 30–40.000 cristero harcolt a kormányerők ellen három évig. 1929-ben kompromisszummal ért véget a cristero felkelés. A kormány ígéretet tett, hogy nem avatkozik az egyház belső ügyeibe, az egyház pedig nem támogatja a cristerókat. Ez utóbbiak 1929-ben letették a fegyvert.
 16. Archivo de Conflicto Religioso – ACR. (Mikrofilmen. Így a tekercesek számát tüntetjük fel.) A LNDL röplapjai 1935-ből. Rollo: 36/1935.
 17. El Guerrillero. 1935. október 27.
 18. Leopoldo Ruíz: Al episcopado, clero y católicos de Mexico. ACR/Rollo: 36/1934. dec. 12.
 19. Movimiento Popular Liberador. ACR/Rollo: 37/1935. jan. 1.
 20. Boletín de Guerra. 1935. jan. 10.
 21. Azok a falvak, amelyek az agrárprogram keretében földhöz jutottak, fegyveres önvédelmi csapatokat (agraristák) szervezettek a volt latifundista fegyveres bandái ellen, az iskola, a forradalom intézményeinek védelmében. Az agraristák egységei a hadsereg felügyelete alatt harcoltak.

22. Memorandum (római keltezésű okirat, amely bizonyára a Vatikánt tájékoztatta a mexikói helyzetről) ACR/Rollo: 38/1936. ápr. 19.
23. Az ejido a gyarmati időszak falu- és földközösségének neve. A forradalom alatt és után főleg ejidókat osztottak, azaz egy falu népességének egésze egy tömbben kapott földet, amelyet a falu parasztjai egymás között szétosztottak.
24. Pro-Patria (az LNDL-nek ezt az újságját Los Angelesben nyomtatták spanyol nyelven). 1935. szept. 20. Más kiadványokban is magántulajdont követeltek a parasztnak. Pl.: Manifiesto de un grupo de católicos en Jalisco. ACR/Rollo: 37/1935. május. (n. n.)
25. Cárdenas beszéde Guadalajarában 1936. márc. 4-én. In: Palabras y documentos publicos de Lázaro Cárdenas. 1928/1940. I. köt. México. 1978. 199–200.
26. La Trinchera. 1936. aug. 23.
27. Gral Guadalupe Pedroza: Al pueblo del Estado de Zacatecas. ACR/Rollo: 38/1936. január. (n. n.)
28. L'Osservatore Romano. 1937. március 28.
29. A mexikói kormányok komolyabb konfliktus esetén nem haboztak erélyes lépéseket tenni az egyházzal szemben. Pl.: ahol a pap nem engedelmeskedett az állami előjárásnak, egyszerűen bezárták a templomot. Pl.: 1931-ben 8, 1932-ben 50, 1934-ben 146 templomot zártak be. 1935-ben egész Mexikóban 375 templomban tarthattak misét. Egyes tagállamokban, pl.: Sonora, Chihuahua, Tabasco, Chiapas, Chiapalán nem volt nyitva templom. The New York Times, 1935. március 18.
30. Plan de Acción (Ejército Popular Libertador. ACR/Rollo: 39/1937. június 21.
31. Pl.: egy millióra becsüli a sinarquisták létszámát Daniel Moreno: Los partidos políticos de México contemporaneo. 1916–1979. México. 1979. 151., Enrique 500.000-ról írt. Sinarquism in United States. New Republic. 1943. július 26.
32. Institución Nacional de la Antropología y Historia (INAH). Archivo de la Unión Nacional Sinarquista. (Arch. Sin.) Az anyag mikrofilmen van, így a tekercsek számát is feltüntetjük. Rollo: 23/Registro Nacional – 1940.
33. UNS (= Unión Nacional Sinarquista) Boletín. 1936. febr. 20., 1938. febr. 6. A kérdés fontosságára az UNS Nemzeti Bizottsága külön körlevélben hívja fel a tagállamok sinarquista vezetőit. Circular 1939. május 20. Arch. Sin. (Rollo: 28) 1939. május 20.
34. Chihuahua állam Területi Bizottságának levele a Nemzeti Bizottsághoz. Arch. Sin. (Rollo: 28) 1939. jan. 29.
35. Bár a taglétszám államonkénti megoszlásáról nincsenek dokumentumok, a központi lap (El Sinarquista) iránti keresletből következtetni lehet, hogy melyik tagállamban volt a legerősebb a mozgalom. Arch. Sin. (Rollo: 27.) Lista de los periódicos. 1938. Amíg 1937–1938-ban 10.000 példány fogyott el számonként, 1941-ben már 82.000. Rollo: 43/1941.
36. Enrique Prado: i. m. 98.
37. Arch. Sin. Rollo: 31. Boletín 1940/3. sz.
38. Manifiesto de Comité Organizador Sinarquista al Pueblo Mexicano. 1937. jún. 12. In: Daniel Moreno, i. m. 157–158.
39. Bases del Sinarquismo. (Röplap) Arch. Sin./Rollo: 27.
40. Bases del Sinarquismo, illetve Manifiesto.

41. Bases del Sinarquismo.
42. El Sinarquista. 1940. augusztus 8.
43. Bases del Sinarquismo.
44. Arch. Sin. (Rollo: 28) 1939. március. Manifiesto del Sinarquismo. Rollo: 27/Que quiere decir „Sinarquismo”.
45. Arch. Sin. (Rollo: 27) Síntesis de Doctrina obrera. (röplap. é. n.)
46. Bases del Sinarquismo.
47. Manuel Bueno: Sindicalismo sinarquista. In: Designo (az UNS havi elméleti folyóirata) 1940. április.
48. Bases del Sinarquismo, Pentálogo Sinarquista.
49. Pentálogo Sinarquista. El Sinarquista. 1940. szept. 19., Participación de los campesinos en el Sinarquismo. Arch. Sin. (Rollo: 27. röplap 1937.)
50. Arch. Sin. (Rollo: 31/Carta abierta al Presidente) 1939. dec. 12., Arch. Sin. (Rollo: 28/Manifiesto de la UNS) 1939. márc.
51. Boletín de Control No. 1. Arch. Sin. (Rollo: 33/Propaganda de Orientación.) 1940. júni. 24.
52. Vö: Epistolario de Lázaro Cárdenas. México. 1974. (Asuntos Exteriores fejezet.) 283–441., Armando R. Papeyon: Cárdenas ante el mundo. México. 1977. 121–167., Tzvi Médin: Ideología y praxis política de Lázaro Cárdenas. México. 1979. 190–204.
53. Sinarquista röplapokból. Arch. Sin. (Rollo: 28) 1939.
54. Ruben Mendoza Heredia: Misión Histórica del Sinarquismo. In: Designo. 1940. április.
55. F.J.B. (jelzésű név): Historia de un engaño. In: Designo 1940: április, Arch. Sin. (Rollo: 27) Bolentin (é. n.)
56. Boletín Sinarquista del D.F. 1941. április 1., Boletín de Control. 1940. június 24.
57. Nicolas Rodríguez levele. Arch. Sin. (Rollo: 29) 1939. okt. 3.
58. Vö: Paul Nathan: Mexico en la época de Cárdenas. PAIM. 1955. július–szeptember. 441.
59. La Rebelión Cedillista. Futuro 1938. június.
60. Report Lombardo Toledanoval. In: James W. Wilkie y Edna Monzon de Wilkie: Mexico visto en el siglo XX. México. 1969. 342., Clave. Tribuna Marxista. 1939. február – március – április.
61. Lombardo Toledano: Educación científica o educación Sinarquista? México 1941. 16. 25–26.
62. Pl.: CTM 311. sz. körlevele 1941. március 17.
63. Arch. Sin. (Rollo: 27) 1938. november 15., AGN (Ramo: Presidentes) Cárdenas 404.1/1076. sz. cs., illetve 133.2./38. sz. cs. Arch. Sin. (Rollo: 32/1940. május 9.
64. Alfredo Felix Dias Escobar. El peligro sinarquista. Mexico. 1948. 6–7.